

บทที่ 7

บทสรุป

การวิจัย เรื่อง กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล 2) เพื่อศึกษาเงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล และ 3) เพื่อถอดบทเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง การนำเสนอในบทนี้ได้นำเสนอตามวัตถุประสงค์โดยนำเสนอใน 3 ประเด็น คือ สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม พบว่า กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่ง ที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง และองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ประกอบด้วย

ประการแรก คือ กลไกกลุ่มและเครือข่าย ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มีความรู้และประสบการณ์ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม ใช้วิธีการกระตุ้นเสริมแรงการดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนา หนุนเสริมทรัพยากรในการทำงาน ประสานกับเครือข่ายภายในและภายนอก แขนงนำมักมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานเป็นทั้งผู้คิด ผู้ปฏิบัติ และประสานความร่วมมือ ส่วนสมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการกำหนดบทบาทร่วมกันอย่างชัดเจน โดยการประยุกต์วิธีการพัฒนาโดยใช้วัฒนธรรมประเพณี เพื่อหลอมรวมประชาชนทั้งตำบลให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน เกิดความศรัทธาไว้ใจกันในรูปแบบประเพณี 4 วัด ดึงศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน แกนนำและหน่วยงานในพื้นที่ในรูปแบบศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเกิดกิจกรรมเด็กและเยาวชนภายใต้กลุ่ม “ธนาคารความดี” ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ผู้นำมีมุ่งมั่นในการพัฒนาให้ความสำคัญใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่น มีแกนนำที่มีทักษะในการใช้และถ่ายทอดความรู้ ประสานงานและสื่อสารภายในกลุ่ม การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติงาน สมาชิกเปิดใจด้านการเรียนรู้สร้างความเชื่อมั่นในตัวเอง โดยเฉพาะแกนนำกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา ผลักดันโครงการการจัดการน้ำเกิดการประสานงานระหว่างองค์กร หน่วยงานและภาคีมากขึ้น

ประการที่สอง คือ กลไกกระบวนการพัฒนา การวางแผนดำเนินงานกิจกรรมหลักต้น และสนับสนุน มีนโยบายที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา มอบหมายผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ด้านการมีส่วนร่วม มีการประชุม แลกเปลี่ยนและระดมพลังคนในท้องถิ่นบนฐานความอิสระและเสมอภาค ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย มีการวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล โดยมีวัดเกษไชยเหนือเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ศูนย์บริการเครือข่ายระดับตำบล อาทิ เครือข่ายผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิต (OTOP) กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา เกิดการพัฒนาในด้านการจัดงานเทศกาลกินตาล งานนมัสการพระธาตุวัดเกษไชยเหนือ และการจัดการน้ำตามโครงการสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าเพื่อเกษตรกร

ประการที่สาม คือ กลไกการบริหารจัดการ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง มีการพัฒนาองค์กร การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร เพื่อชี้แนะ ควบคุมและติดตามผลการดำเนินงาน มีการประสานกับภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนา ในกิจกรรม/โครงการพัฒนา ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย ได้พัฒนาศักยภาพคนทำงานโดยการส่งเสริมระบบคิด ทักษะ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนทั้งในพื้นที่และระหว่างพื้นที่ เรียนรู้การทำงานจากพื้นที่ต้นแบบ ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากิจกรรมให้เกิดโครงการพัฒนา

2. เจ็อนไซและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลไกพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล

ประการแรก คือ เจ็อนไซและปัจจัยภายในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีการบริหารองค์กรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีนโยบายด้านเศรษฐกิจพอเพียง บุคลากรมีความสามารถและรับผิดชอบต่อกรมอบหมายหน้าที่ เกิดการรับรู้ รับฟังข้อคิดเห็นเพื่อนำมาใช้ในการบริหารองค์กร ตลอดจนสามารถนำการพัฒนากิจกรรมให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้บริหารและผู้นำจนตระหนักปัญหา การวางแผน การดำเนินการ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ร่วมรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยใช้การเรียนรู้จากการดำเนินงาน พัฒนาด้านทักษะการคิด การวิเคราะห์ การดำเนินการ จากหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรม ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย การบริหารองค์กรเน้นการพัฒนาความพร้อมขององค์กรในการพัฒนากิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนและประสานกับทุกฝ่าย มีการพัฒนาบุคลากรในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เกิดการพัฒนากิจกรรมการจัดการน้ำสำหรับการทำการเกษตร การส่งเสริมประเพณีและเทศกาลท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญด้านความรู้ ความสามารถของบุคลากรที่สอดคล้องกับการดำเนินงานในพื้นที่

ประการที่สอง คือ เงื่อนไขปัจจัยภายนอก องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงดำเนินกิจกรรม/โครงการพัฒนาโดยมีภาคีหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนสนับสนุนที่เน้นองค์ความรู้และเทคนิค เพื่อปรับใช้และสนับสนุนจนเกิดการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน ทำให้เกิดแรงเสริมในการรวมกลุ่มและการพัฒนากลุ่มโรงเรียนชาวไร่ ส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย มีกิจกรรมและโครงการพัฒนาที่มีหน่วยงานทั้งระดับอำเภอ จังหวัด สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคมหนุนเสริม สามารถสร้างรูปแบบและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะด้านในการส่งเสริมการจัดงานเทศกาลกินตาล และมีกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาที่มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนพร้อมให้การสนับสนุน ด้านเทคนิค ทักษะการบริหารจัดการกลุ่มซึ่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนกับเครือข่าย พร้อมมีงบประมาณสนับสนุนเพื่อใช้ทำกิจกรรมด้านต่างๆ มีแนวนโยบายของภาครัฐในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนากองทุน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โครงการประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร นโยบายหนึ่งอำเภอหนึ่งวัฒนธรรม

3. ถอดบทเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง

บทเรียนประการแรก การพัฒนากลุ่มเรียนรู้ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ใช้การเรียนรู้ในรูปของกระบวนการกลุ่ม การลดการพึ่งพาจากภายนอก แก่ผู้ประกอบการอาชีพทำไร่ มีการค้นหารูปแบบในการลดใช้สารเคมี การจัดทำแปลงทดลอง การผลิตปุ๋ยชีวภาพใช้ภายในกลุ่ม การคัดแยกฟอสฟอรัส แม่พันธุ์ข้าวโพด เกิดบทเรียนจากการทดลองในแปลงสาธิตของกลุ่ม มีการศึกษาดูงานส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีการลดใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี และได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้การพัฒนาชุมชนในด้านความรู้ ทักษะ จากภาคีเครือข่ายที่มีความต่อเนื่อง ส่วนกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยมีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นำ แกนนำ และสมาชิกกลุ่มเพื่อปรับพฤติกรรมการใช้สารเคมี จากการทำกิจกรรมร่วมกันด้านการคัดแยกเมล็ดพันธุ์ข้าว เรียนรู้แมลงในแปลงนา จัดทำแปลงสาธิตโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพในแปลงนา และจำหน่ายให้กับสมาชิก เกิดการจัดตั้งกองทุนผลิตปุ๋ยสำหรับแจกจ่ายแก่สมาชิก การบริหารจัดการมีภาคีเครือข่ายให้การสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการ ด้านทักษะประสบการณ์ และการสนับสนุนงบประมาณ สามารถขยายกิจกรรมเพื่อจัดตั้ง "ศูนย์เรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้" สำหรับใช้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการทำนา

บทเรียนประการที่สอง มีการพัฒนาทุนทางสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงอาศัยกลไกกลุ่มเครือข่าย ที่มีผู้นำ แกนนำ และประชาชนที่เน้นการมีส่วนร่วม มีปัจจัยภายในการจัดการองค์การในรูปแบบคณะกรรมการที่มีบทบาทหน้าที่สอดคล้องกับศักยภาพของคนทำงานใน

ด้านความรู้และทักษะ ซึ่งสร้างรูปแบบของประเพณี 4 วัด ที่หมุนเวียนกันทุกพื้นที่ ให้หลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และแกนนำร่วมมือกันจัดทำกิจกรรม รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายจากภายนอกด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ส่วนทางด้านการบริหารจัดการมีศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้านที่มีผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและแกนนำประสานงานกับประชาชนทุกหมู่บ้านร่วมกันเป็นคณะกรรมการร่วมกัน ส่วนการจัดงานเทศกาลกินตาลของตำบล เกยไชย เกิดการประสานความร่วมมือกันระหว่างผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน แกนนำ วัด โรงเรียน ชุมชน ในการออกแบบการจัดงานเทศกาลกินตาลผนวกรวมกับงานสมโภชองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดเกยไชยเหนือ ที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายร่วมกิจกรรมในงานเทศกาลกินตาลมากขึ้นในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ตาลโตนด การฝึกอาชีพของประชาชน

บทเรียนประการที่สาม ด้านการใช้กฎกติกาอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล ใช้กลไกกลุ่มเครือข่ายในการดำเนินงาน เกิดกลไกกระบวนการพัฒนาที่อาศัยการพัฒนาอย่างเป็นระบบเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย มีการจัดการองค์กรในรูปแบบคณะกรรมการ ที่คำนึงถึงความรู้และความสามารถของบุคลากร เกิดเครือข่ายที่ถักทอกันในรูปแบบความช่วยเหลือกัน โดยมีกฎกติกา สำหรับใช้บังคับร่วมกัน อาศัยการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องทั้งในระดับบนและระดับล่าง มีนโยบายรองรับและองค์การภายนอกให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยจดทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณะเพื่อสร้างประโยชน์ต่อประชาชนในตำบล ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยความมีแกนนำชุมชนที่สามารถทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านการจัดการน้ำซึ่งดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 30 ปี ผ่านผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 ยุคสมัย สร้างความสำเร็จในการขออนุมัติจากภาครัฐเพื่อจัดสร้างสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้าในยุคปัจจุบันเมื่อปี 2551 มีภาคีเครือข่ายในการทำงาน สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำและประชาชนทุกคนร่วมวางแผนการจัดการน้ำ โดยการจัดตั้งกลุ่ม มีการกำหนดกติกาเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ในการจัดการกลุ่มจากองค์การบริหารส่วนตำบล กรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บทเรียนประการที่สี่ การสร้างองค์ความรู้ของชุมชนโดยองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งสองแห่งใช้กิจกรรมผ่านเด็กและเยาวชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง มีกิจกรรมธนาคารความดีเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนทำกิจกรรมร่วมกัน มีผู้นำและแกนนำคอยกระตุ้นนำทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ อย่างเป็นระบบและมีแบบแผน เน้นการมีส่วนร่วม มีโครงสร้างของกลุ่มที่ชัดเจน ในด้านกิจกรรมการพัฒนากลุ่มมีการขยายกิจกรรมการทำความดีสู่การอบรมทรัพย์สินเพื่อเป็น

สวัสดิการให้กับสมาชิก ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยมีกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยโรงเรียนชุมชน วัดเกยไชยเหนือ มีกิจกรรมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ฝึกให้มีจิตอาสาและมีใจรักในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถต่อยอดกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบทั้งการถ่ายทอดประสบการณ์ การนำเสนอข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การทำกิจกรรมสาธารณะในช่วงเทศกาลกินตาล การจัดงานสมโภชองค์พระบรมธาตุเจดีย์วัดเกยไชยเหนือ

อภิปรายผล

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยเรื่อง กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ชี้ให้เห็นว่า

1. กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่นประการแรกขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง คือ ผู้นำ แกนนำ และสมาชิกที่เป็นกลไกกลุ่ม/เครือข่ายมีส่วนให้เกิดการตระหนักในปัญหา เสริมสร้างการมีส่วนร่วมจนเกิดกิจกรรมในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลเขาชายธง เกี่ยวกับการลดต้นทุนการทำได้สำเร็จ โดยการใช้วิธีการขอความร่วมมือประสานกับบุคลากรที่มีความรู้ด้านวิชาการ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาช่วยในการชี้แนะแนวทาง และหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมโดยลดใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีในการทำไร่ สาเหตุที่ต้องให้นักวิชาการหรือผู้มีองค์ความรู้เป็นผู้ช่วยกระตุ้นและหาวิธีการทำไร่อย่างถูกต้องโดยเน้นการลดต้นทุนนั้น เนื่องจากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงโดยนายวินัย พักขาว ไม่ได้ประกอบอาชีพทำไร่ ประชาชนจึงไม่มีความเชื่อมั่นในวิธีการที่ได้รับว่ามีความถูกต้องและได้ผลดีหรือไม่ แต่นายวินัย พักขาว ได้ใช้กลวิธีให้เกิดการเรียนรู้และทดลองจากผู้รู้จักจริงทำให้เกษตรกรทำไร่เกิดการเรียนรู้และมีความเชื่อมั่นว่ามีวิธีการที่ดีสามารถลดต้นทุนทำไร่ได้ อาทิ การผสมพดพันธุ์ แม่พันธุ์ข้าวโพด การคัดเลือกพันธุ์มันสำปะหลัง การจัดทำแปลงสาธิตโดยทดลองใช้สูตรปุ๋ยชนิดต่างๆ ประกอบกับมีการค้นหาแกนนำที่มีความรู้ ความสามารถ มีจิตอาสาเป็นครูผู้ถ่ายทอดให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งผลสะท้อนภาพของปัญหานั้นสามารถช่วยให้กลุ่มโรงเรียนชาวไร่มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดีขึ้น พร้อมทั้งเกิดการดำเนินงานในเรื่องของการจัดตั้งกองทุนปุ๋ย ทั้งนี้ได้สนับสนุนกลุ่มเครือข่ายที่มีประสบการณ์ในด้านการรวมกลุ่มปุ๋ย และประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มมาเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์กับสมาชิกกลุ่มโรงเรียนชาวไร่ตำบลเขาชายธง เกิดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงานร่วมกัน ส่งผลให้กลุ่มสมาชิกของโรงเรียนชาวไร่ตำบลเขาชายธงเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้มาปรับใช้จริงกับพื้นที่ของตนเอง เช่น การปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพด พันธุ์มันสำปะหลังโดยนำปุ๋ยอินทรีย์ของกลุ่มตนเองมาใช้ในแปลงไรที่เพาะปลูกซึ่งได้ผลผลิตมากขึ้นและ

ช่วยลดปัญหาของการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีลงได้ นอกจากนั้นสามารถช่วยในการลดต้นทุนจากการซื้อปุ๋ยและยาอย่างได้ผลเพราะสมาชิกกลุ่มเกษตรกรกลุ่มโรงเรียนชาวไร่มีการจัดตั้งกองทุนปุ๋ยที่ทำการผลิตขึ้นเองภายในกลุ่ม นอกจากนั้นยังสามารถจำหน่ายปุ๋ยในราคาถูกให้แก่สมาชิกกลุ่ม และให้กับบุคคลภายนอกที่สนใจด้วย สภาพและปัญหาของการมีหนี้สินลงส่งผลต่อสุขภาพร่างกายของกลุ่มเกษตรกรชาวไร่ดีขึ้น ทั้งนี้ การศึกษาของนิตยา เพ็ญศิริภา และสุรชาติ ณ หนองคาย (2549, หน้า 21) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมองค์การในระดับกลุ่ม ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสาร มีหน้าที่สำคัญ 4 ประการภายในกลุ่ม ได้แก่ การควบคุม การจูงใจ ความรู้สึก และการให้ข้อมูล ซึ่งการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มมีพฤติกรรมในทิศทางที่ช่วยเพิ่มผลผลิต และมีความพึงพอใจ ดังที่นายวินัย พัทธขว นายกององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ใช้หลักการมีการมีส่วนร่วมตัดสินใจของกลุ่ม โดยผูกโยงในด้านการใช้ความสามารถของนายสุนทร เฉลยพงศ์ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง เพื่อให้ผู้อื่นปฏิบัติงาน คือ สมาชิกกลุ่มโรงเรียนชาวไร่มองเห็นถึงความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรวมกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มให้การยอมรับในบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่งผลให้พฤติกรรมของสมาชิกเป็นไปในทางบวกเกิดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่เป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพมีการประสานงานระหว่างกลุ่ม องค์การ และค้ำกล่าวของนายวินัย พัทธขว นายกององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง กล่าวว่า “อบต.ต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติแบบเดิมที่ว่าคนภายนอก หรือ รัฐเป็นผู้กำหนดทิศทางในการพัฒนา แต่การพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งยั่งยืนต้องเริ่มจากชุมชนและชาวบ้านที่เป็นเจ้าของปัญหา และพร้อมที่จะเรียนรู้”

1.2 กลไกการพัฒนาท้องถิ่นประการที่สองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง โดยเฉพาะการมีผู้นำ แกนนำ และสมาชิกที่เป็นกลไกกลุ่ม/เครือข่ายมีส่วนให้เกิดการตระหนักในปัญหา เสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธง (ศพค.) โดยผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง โดยนายวินัย พัทธขว นายกององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง สามารถวางรูปแบบการทำงานที่อาศัยหลักการกระจายอำนาจ กระจายความสามารถของผู้นำ แกนนำ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับตำบล เช่น ได้มีการสร้างโอกาสในเวทีผู้นำ แกนนำมากขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่ม ประธานองค์กรในชุมชน สังเกตได้การผลักดันให้กลุ่มผู้นำชุมชน แกนนำได้รับโอกาสในการทำงาน และเป็นการให้เกียรติแก่ตัวผู้นำชุมชน แกนนำชุมชนมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลของการวางรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับดีขึ้นจากกลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชน ที่ไม่เหมือนกับพื้นที่อื่น คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำหนด ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำงานด้วยกัน

ได้ด้วยดีแบบเป็นทีม มีการสอบถามความเคลื่อนไหวและประสานงานกันโดยปรึกษาหารือวางแผนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การทำงานขอความคิดเห็นจากทุกฝ่ายโดยไม่ขัดแย้ง และคำกล่าวของนายวินัย พิทขาว นายองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง กล่าวว่า “ก็เห็นว่ามีแต่ อบต.เขาชายธงนี้แหละ ที่นายก อบต. กับกำนัน นั่งรถไปด้วยกันได้ จะไปประชุมที่อำเภอ จังหวัดก็ไปกันได้ด้วยกัน ที่อื่น ตำบลอื่นเขาไม่มีเพราะรูปแบบการทำงาน ความคิด แนวทางแตกต่างกัน”

ซึ่งจากผลการศึกษาของไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ (2549, บทคัดย่อ) พบว่าความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบล จะต้องมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับที่สูงพอควร โดยอาศัยผู้นำและทีมงาน ทุนมนุษย์ การมีส่วนร่วม การให้การรับรู้ร่วมกัน การมีส่วนร่วม และการให้การช่วยเหลือแก่ชุมชนโดยรวมทั้งหมด การพิจารณาจะต้องพิจารณาทุกมิติร่วมกัน โดยทั้ง 6 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม อย่างเชื่อมโยงกัน และตรงกับรูปแบบการทำงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงทั้งในระบบคิดและวิถีปฏิบัติเป็นการสร้างพลังอำนาจของชุมชน การให้อำนาจและการเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ มีวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยกัน ความไว้วางใจเชื่อมั่น ความเป็นเอกภาพเหล่านี้ จะช่วยเป็นพลังผลักดันสร้างสรรค์องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงให้มีความเข้มแข็ง ดังนั้น คณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงจะต้องสนใจและเอาใจใส่อย่างจริงจัง เพื่อร่วมกันยกระดับศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลให้สามารถประสานพลังให้เกิดการจัดการอย่างต่อเนื่องยั่งยืน ไม่สำคัญว่าตนเองในฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบล ในฐานะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่เห็นพ้องกันในเรื่องของการทำงาน เช่น การมีคณะทำงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในระดับหมู่บ้านและระดับตำบลจะเกิดจากการเชื่อมโยงจากหลายฝ่ายที่ประกอบด้วยผู้นำชุมชน แกนนำ กลุ่มองค์กรในชุมชน ซึ่งตรงกับคำกล่าวของนายวินัย พิทขาว นายองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง กล่าวว่า “ศูนย์พัฒนาครอบครัวในระดับหมู่บ้านของเรานั้นโครงสร้างเชื่อมต่อกับกลุ่มองค์กรในชุมชน มีทั้งกลุ่ม อสม. กลุ่มอาชีพทอผ้า กลุ่มธนาคารความดี ฯลฯ เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาในชุมชนและรวบรวมข้อมูลสำคัญที่ค้นพบไปยังศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับตำบล และยังเกิดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ในพื้นที่หมู่บ้านและตำบลของเราด้วย เช่น การจัดงานทำบุญประเพณี 4 วัด”

1.3 กลไกการพัฒนาท้องถิ่นประเภทที่สามขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย โดยเฉพาะผู้นำ แกนนำ และสมาชิกที่เป็นกลไกกลุ่ม/เครือข่ายมีส่วนร่วมให้เกิดการตระหนักในปัญหา เสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดกิจกรรมกลุ่มโรงเรียนชาวนา เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Purdue, D. (2001) ที่พบว่า ทุนทางสังคมเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและความไว้วางใจ

ในตัวผู้นำชุมชน ซึ่งจะสนับสนุนประสิทธิภาพในการเป็นหุ้นส่วนของท้องถิ่นใกล้เคียงกัน สามารถก่อให้เกิดทุนทางสังคมแหล่งใหม่ที่มีความสำคัญต่อชุมชน ซึ่งเป็นส่วนผสมระหว่างผู้ที่มีความชำนาญในการประกอบการกับผู้ที่มีวิสัยทัศน์ในการสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่นข้างเคียง และในฐานะของตัวแทนชุมชนจะคล้ายคลึงกับผู้นำในการแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริงระหว่างกลุ่มสมาชิก ซึ่งทั้งสองฐานะดังกล่าวต้องอาศัยความไว้วางใจระหว่างบุคคลในท้องถิ่นและองค์กรเป็นสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนและสมาชิกของชุมชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย โดยนายณรงค์ พระโพธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยคนปัจจุบัน ส่งเสริมด้านการเกษตร การประกอบอาชีพทำนา โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ นักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชน ยังผลให้เกษตรกรที่ทำนาได้รับรู้พร้อมทั้งเกิดความเข้าใจด้านการทำนามีต้นทุนทำนาสูง ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยยังมีการประสานกับแกนนำกลุ่มโรงเรียนชาวนาโดยนายสุเทพ แหยมพลับ ประธานกลุ่มโรงเรียนชาวนานำองค์ความรู้จากการจัดทำแผนแม่บทที่สะท้อนสภาพปัญหาของเกษตรกรในด้านกรรมมีต้นทุนทำนาสูง ทั้งจากการมีต้นทุนในส่วนของค่าใช้จ่าย ค่าน้ำมัน ค่าจ้างแรงงาน ค่าปุ๋ย ฯลฯ ซึ่งสามารถนำข้อมูลชี้ให้เห็นในเรื่องของการสูญเสียค่าใช้จ่ายสูงจากการทำนาดังกล่าวไปปรับใช้กับกลุ่มโรงเรียนชาวนา และในที่สุดได้เกิดการจัดตั้งหลักสูตรโรงเรียนชาวนา เช่น การทำแปลงทดลอง หลักสูตรปรับปรุงดิน หลักสูตรปุ๋ย หลักสูตรการคัดเมล็ดพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายชัยยันต์ กองอรรด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย กล่าวว่า “องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยมีภาคีสนับสนุน และพัฒนาเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกยไชยได้ หมู่ 7 เพื่อให้กลุ่มชาวนาบ้านเกยไชยได้นั้นเขาได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของตนเองและยังสามารถเผยแพร่ไปยังผู้สนใจได้”

1.4 กลไกการพัฒนาท้องถิ่นประการที่สี่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย โดยเฉพาะผู้นำ แกนนำ และสมาชิกที่เป็นกลไกกลุ่ม/เครือข่ายมีส่วนสำคัญส่งผลให้เกิดการตระหนักในปัญหาโดยเฉพาะการตระหนักร่วมกันในด้านปัญหาของการจัดการน้ำในพื้นที่ของตำบลเกยไชย ซึ่งเกษตรกรที่ทำนาข้าวขาดแคลนน้ำในการทำนา การขุดเจาะน้ำบาดาลมาใช้ไม่เพียงพอและสภาพน้ำมีความไม่เหมาะสมทำให้การทำนาข้าวได้ผลผลิตไม่เต็มที่ จนส่งผลต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดโครงการด้านการจัดการน้ำ ซึ่งจากการศึกษาของ ตะติยา กาศสุวรรณ (2546) ชี้ว่าการนำเสนอแนวคิดจะเป็นรูปแบบของกระบวนการพัฒนาที่เน้นอธิบายให้เห็นถึงความต่อเนื่อง การเชื่อมโยงต่อกันของกิจกรรมต่างๆ จนบรรลุผลสำเร็จที่ตั้งใจไว้ ด้วยการผ่านการปรับปรุง ยกระดับความคิด ความสามารถจนเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของกลุ่มตลอดจนผลสะท้อนกลับที่เป็นวงจรแห่งการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย

มีผู้บริหารที่ใช้หลักการมีส่วนร่วมมาทุกยุคทุกสมัยนับตั้งแต่ยุคแรกที่มีนายเกษม ปานอุดมลักษณะ อดีตประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย วางรูปแบบการจัดการน้ำ โดยเฉพาะการจัดสร้างพังกันน้ำเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ทำนาของตำบลเกยไชย และยุคของ นายปัญญา คล้ายแจ้ง ที่มีการปรับแผนการจัดการน้ำโดยจัดสร้างแหล่งรองรับน้ำจากพื้นที่ สาธารณะเพื่อส่งน้ำไปยังพื้นที่ทำนาของเกษตรกร ส่วนในยุคปัจจุบันโดยนายณรงค์ พระโพธิ์ นายก องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย ส่งเสริมด้านการเกษตรการประกอบอาชีพทำนาโดยการ ประสานงานกับแกนนำกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลเกยไชย คือ นายสุเทพ บั้นกันอินทร์ และนายประทุม อิมสมบัติ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 เสนอเรื่องการขอให้มีการจัดตั้งสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้า โดยกลุ่มแกนนำทั้งสอง เป็นส่วนสำคัญในการเสนอแนวทางการจัดการน้ำเพื่อประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เกยไชย ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยได้ดำเนินการเสนอเรื่องไปยังรัฐบาลทุกยุค ทุกสมัย ดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปี 2551 ที่มีการอนุมัติงบประมาณจัดสร้างสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้าในพื้นที่ หมู่ 9 บ้านวังตะกอน ยังผลให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวกองกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ตำบลเกยไชยและใน ปัจจุบันเกิดการวางแผนในการจัดตั้งกฎกติกาของตนเองในด้านการจัดการน้ำ การใช้น้ำ เช่น คนที่ไม่ยอมให้มีการวางท่อส่งน้ำผ่านพื้นที่ทำนาของตนเองจะไม่ได้รับสิทธิในการให้น้ำตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายสุเทพ บั้นกันอินทร์ รองประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำ กล่าวว่า "กลุ่มผู้ใช้น้ำของหมู่ 9 บ้านวังตะกอน ใช้ความร่วมมือในการทำงานจากสมาชิกกลุ่มเองและร่วมมือกับ องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย พร้อมทั้งฝ่ายกรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ กรมชลประทาน จังหวัดพิษณุโลก เช่น สำรวจพื้นที่จำนวนไร่ นา คร้วเรือน ผู้รับประโยชน์จริง และการวางระบบเดิน ท่อ และการร่วมกันวางกฎกติกาาร่วมกัน ซึ่งในด้านกติกานั้นหากเกษตรกรทำนาคนใดไม่ยินยอมให้ ส่วนร่วมทำการวางท่อน้ำผ่านที่นาจะไม่มีสิทธิ์ใช้น้ำทำนาเด็ดขาด"

2. เงื่อนไข/ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วน ตำบล

2.1 เงื่อนไขและปัจจัยภายในการพัฒนาท้องถิ่นประการแรก คือ การบริหารองค์กร การพัฒนากิจกรรมและศักยภาพของบุคลากร คือ ผู้บริหาร ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ และกลุ่มแกนนำ ในตำบลที่มีวิธีการการพัฒนาใช้วัฒนธรรม ประเพณีมาเป็นส่วนหนึ่งของการรวมคนในตำบล การคิดหาวิธีการในการพัฒนาอาชีพในรูปแบบของการจัดงานประเพณี 4 วัด ที่เกิดจากการที่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยในยุคของนางสำเนา คำภาจิตร อดีตประธานกรรมการ บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง เริ่มตระหนักในปัญหาด้านการจัดงานบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อนที่ทางอำเภอตากฟ้ามีนโยบายมายังองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งในพื้นที่อำเภอ ตากฟ้า ร่วมจัดงานที่ตำบลลำพยนต์แต่ไม่สามารถจัดงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนได้สำเร็จ

เนื่องจากการขาดความพร้อมของแต่ละพื้นที่และประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงจึงร่วมกับวัดเขาชายธงวรารามนำการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนมาจัดในพื้นที่ตำบลเขาชายธง (เพราะเห็นว่าในตำบลเขาชายธงมีการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนอยู่แล้วและมีก่อนที่ทางอำเภอตากฟ้าจะมอบนโยบายให้จัดงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนร่วมกัน) และเริ่มปรากฏผลเด่นชัดในยุคต่อมา คือ ยุคของนายวิชัย พักขาว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงคนปัจจุบัน ได้เห็นความสำคัญของการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนพร้อมให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนทุกปี สาเหตุที่การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของตำบลเขาชายธงที่จัดขึ้นในพื้นที่ของวัดเขาชายธงวรารามเป็นที่ยอมรับและมีประชาชนในตำบลเขาชายธงร่วมกันจัดงานมากเนื่องจากความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่โดยทุกหมู่บ้านจะนำบุตรหลานที่อยู่ในวัยศึกษาร่วมบวชเรียนช่วงปิดภาคเรียนให้ทำการศึกษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยสามเณรที่บวชแล้วจะทำกิจวัตรด้านการออกบิณฑบาตไปทุกพื้นที่หมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน เป็นลักษณะเด่นและเฉพาะของการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของตำบลเขาชายธง จากความโดดเด่นในด้านกิจกรรมดังกล่าวพัฒนาเป็นงานประเพณี 4 วัด ประกอบด้วย ประเพณีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนวัดเขาชายธงวราราม ประเพณีทำบุญสลากภัตวัดศรีม่วง (วัดเขาขวาง) ประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดเขาน้ำเย็น และประเพณีตักบาตรเทโววัดคูหาไสภณ นอกจากนี้ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของประเพณี 4 วัด นั้นยังมีการทำกิจกรรมเพื่อขยายความร่วมมือกันในพื้นที่ของวัดทั้งหมด คือ มีการมุ่งสู่การระดมทุนเพื่อนำเงินที่ได้รับจากการจัดงานประเพณีทั้ง 4 วัดมาสมทบทุนเป็นกองกลางและแบ่งให้เท่ากันเพื่อใช้ในกิจกรรมงานประเพณี 4 วัดในปีต่อไป นอกจากนี้มีการระดมทุนในการส่งเสริมกิจกรรมประเพณี 4 วัด เช่น กลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านธารส้มฤทธิ หมู่ 3 และกลุ่มอาชีพทอผ้าไทรบ้าน หมู่ 4 บ้านหนองสะแก นำผ้าทอไปใช้เป็นส่วนหนึ่งไปใช้ในการแต่งกายของประชาชนในเรื่องของการแต่งกายย้อนยุค การร่วมตบแต่งริ้วขบวนแห่ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีองค์การภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เช่น สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุขทำการจัดอบรมแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มธนาคารความดีพื้นที่หมู่ 3 บ้านธารส้มฤทธิ เพื่อการส่งเสริมและรองรับการท่องเที่ยวในตำบล โดยเด็กและเยาวชนร่วมกันสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี 4 วัด อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้ทำการสอบถามจากผู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนบุคคลสำคัญในตำบล ซึ่งการศึกษาของรัตนดา บุญมรรยะ (2548, หน้า 162-165) ได้สะท้อนองค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกิดจากการสังสมของบรรพบุรุษผสมผสานกับความรู้ที่เป็นสากลจากโลกาภิวัตน์ที่ชุมชนคิดว่าเหมาะสม ความรู้ท้องถิ่นจึงมีลักษณะเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง แต่มีการ

ปรับปรุงกับภายนอกทั้งจากภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาเทศ ความรู้ท้องถิ่นจึงไม่ใช่สิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกับความรู้สากลในกระแสโลกาภิวัตน์เสมอไป และกลไก ใน 3 ระดับ คือ ตัวผู้นำองค์กร ชุมชน และเครือข่ายชุมชน รวมทั้งองค์กรพัฒนาจากภายนอกที่เป็นภาคีพันธมิตรของเครือข่ายชุมชนมีความสำคัญต่อการจัดการความรู้ชุมชนและไม่อาจจะขาดกลไกอันใดอันหนึ่งในการจัดการความรู้ การพัฒนาความรู้และกลไกเพื่อสร้างชุมชนเป็นสุขจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตั้งอยู่บนฐานของการทำงานร่วมกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วน (Partners) ระหว่างผู้นำ เครือข่าย ชุมชน และองค์กรภาคีพันธมิตรจากภายนอก

2.2 เจ็อนไซและปัจจัยในการพัฒนาท้องถิ่นประเภทที่สองคือ กลไกกลุ่มและเครือข่าย ได้แก่ ผู้นำ แกนนำ และสมาชิกเห็นความสำคัญ ประกอบกับการจัดทำยุทธศาสตร์นโยบาย แผนงานโครงการรองรับที่ชัดเจนซึ่งเป็นกลไกกระบวนการพัฒนาด้านธนาคารความดีของตำบลเขาชายธง โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามีส่วนร่วม และมีกลไกการบริหารจัดการในการส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้และทักษะ คณะทำงานที่ผิดชอบการดำเนินงาน โดยนายสมพงษ์ ช้างหัวหน้ำ อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง เป็นผู้นำในการชักจูงเด็กและเยาวชนในพื้นที่ หมู่ 3 บ้านธารส้มฤทธิ ทั้งกลุ่มเด็กที่ด้อยโอกาสด้านการศึกษาและกลุ่มเด็กที่มีโอกาสทางด้านการศึกษา ได้รวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กที่ด้อยโอกาสในด้านการศึกษา มีการชักชวนให้กลุ่มเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น แข่งขันรถจักรยานยนต์ มีครอบครัวก่อนวัยอันควร เทียวเตร่ เป็นต้น ให้ทำหน้าที่ประธานกลุ่มสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและหันมาทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ อาทิ การทำความสะอาดบริเวณลานวัด พื้นที่สาธารณะ การช่วยเหลือในงานบุญประเพณี 4 วัด และได้ปรับขยายกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มธนาคารความดีโดยมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมจากการฝึกให้เด็กรู้จักการออมเงิน ทั้งนี้เงินปันผลของกลุ่มยังเป็นสวัสดิการสำหรับค่าเดินทางในยามเจ็บป่วยและรับการรักษาในสถานพยาบาลด้วย ที่สำคัญมีการต่อยอดแนวคิดในการออมเงินของเด็กและเยาวชนมาเป็นการปล่อยกู้ให้กับผู้ปกครองเด็กเพื่อใช้ในการศึกษาของบุตรหลานต่อไป ซึ่งการศึกษาของไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ (2549, หน้า 368) และเมธาวิ ฐานกุล (2551, หน้า 144-147) ที่เห็นความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับที่สูง ได้แก่ ทุนมนุษย์ (ผู้นำ ทีมงาน) การมีส่วนร่วม การรับรู้ร่วมกัน การสร้างพลังอำนาจของท้องถิ่นบนฐานการเรียนรู้ในวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยเป็นพลังผลักดันสร้างสรรค์องค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความเข้มแข็ง และกลไกภายนอก ได้แก่ สนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาสังคม แต่ก็ไม่เสมอไป ทั้งนี้ การศึกษาของปราณี หมอนทองแดง (2534) ทิศทางการพึ่งตนเองในสังคมที่

กำลังเปลี่ยนแปลงไปของหมู่บ้านมีปัจจัยเงื่อนไขที่ประกอบด้วย ได้แก่ (1) ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถและคุณธรรม (2) แรงจูงใจของชาวบ้านที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ หรือองค์กรที่เสริมสร้างหลักประกันในชีวิต (3) โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรหลายแห่ง โดยเฉพาะระบบการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม (4) โครงสร้างทางการเมือง คือสถาบันชุมชน (บ้าน วัด โรงเรียน) มีความสามัคคี เข้มแข็ง และระบบจัดการกับความขัดแย้งภายในชุมชน (5) โครงสร้างทางสังคม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความเป็นปึกแผ่นบูรณาภาพ (6) การมีองค์กรเพื่อการช่วยเหลือตนเองเกิดขึ้นด้วย ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้และไม่ได้ ทั้งหมู่บ้านมีการจัดตั้งองค์กรประชาชนในรูปของกลุ่มหรือโครงการ และไม่มีการจัดตั้งองค์กร เพราะบางครั้งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่

2.3 เงื่อนไขและปัจจัยในการพัฒนาท้องถิ่นประเภทที่สาม คือ การบริหารองค์การพัฒนากิจกรรม และศักยภาพของบุคลากร ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถและคุณธรรม สร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมและโครงการ โดยมีบ้าน วัด และโรงเรียนทำหน้าที่ร่วมกันในการพัฒนาและลดความขัดแย้งภายในชุมชนของพื้นที่ตำบลเกยไชย นอกจากนั้นยังมีการเชื่อมโยงองค์การภายนอกเกิดเป็นภาคีเครือข่ายในด้านการจัดงานเทศกาลกินตาล เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง โรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือพร้อมด้วยวัดเกยไชยเหนือให้มีการจัดงานเทศกาลกินตาลขึ้นในช่วงวันขึ้น 14-15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี เนื่องจากอยู่ในช่วงของผลผลิตจากตาลโตนตออกสู่ตลาดมาก กิจกรรมงานเทศกาลกินตาลมองเห็นได้ชัดเจนจากตัวขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการกระจายความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลไปยังสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แกนนำชุมชน ผู้นำ ประชาชน ทุกหมู่บ้านทั้ง 17 หมู่บ้าน ให้มีคณะกรรมการดูแลจัดงาน อาทิ การประกวดร้านค้าสวยงามของทุกหมู่ การส่งตัวแทนผู้มีความสามารถด้านการกินตาล การเจาะตาล รวมถึงการเปิดโอกาสให้พื้นที่ตำบลทำไม้อันเป็นตำบลใกล้เคียงเข้าร่วมงานเทศกาลกินตาล ส่วนโรงเรียนวัดเกยไชยเหนือเชื่อมโยงด้านกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยโดยนำนักเรียนเข้าศึกษาเรียนรู้รูปแบบประเพณีโดยนำกิจกรรมระบำตาลของนักเรียนร่วมด้วย พร้อมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยประสานกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยของโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือให้เตรียมความพร้อมเพื่อประชาสัมพันธ์และนำกลุ่มนักท่องเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ในพื้นที่วัดเกยไชยเหนือ โดยมีวัดเกยไชยเหนือร่วมดูแลรับผิดชอบ ขณะที่อาศัยปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะบทบาทหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อการบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการบูรณาการแผน การอุดหนุนงบประมาณสำหรับการจัดงานเทศกาลกินตาล จากการมีส่วนร่วมในการทำงานต่อเนื่อง ทั้งนี้ การศึกษาของปราณี หมอนทองแดง (2534) ทิศทางการพึ่งตนเอง

ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปของหมู่บ้านมีปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้และสอดคล้องกับคำกล่าวของนายสนอง จันทร์ดวง นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ ที่กล่าวว่า “เทศกาลกินตาลเกิดจากหลายๆ ฝ่ายร่วมกันโดยต้นคิด แนวคิดมาจากองค์การบริหารส่วนตำบล วัดเกษไชโยเหนือ โรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือ และพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสงเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์อาชีพตาลโตนด ความต้องการที่จะให้สินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนดขายได้มากขึ้น แต่ต้องไม่ทิ้งการประสานหรือผนวกรวมเทศกาลกินตาลรวมกับงานสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์ของวัดเกษไชโยเหนือ”

2.4 เงื่อนไขและปัจจัยในการพัฒนาท้องถิ่นประการที่สี่ คือ การจัดการกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยในพื้นที่ตำบลเกษไชโย มีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้าง “จิตสำนึกสาธารณะ” ในทุกภาคส่วนอย่างมีเอกภาพ โดยใช้ความรู้ความสามารถและทักษะของครูโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือทำหน้าที่ฝึกสอนเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ให้เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เสริมสร้างศักยภาพในการเป็นมัคคุเทศก์ ปัจจุบันใช้รูปแบบการฝึกระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีการแบ่งเด็กออกเป็น 6 กลุ่ม ตามสถานที่สำคัญของวัดเกษไชโยเหนือ จากความตั้งใจของกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยที่มีจิตอาสาทำให้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเมธาวิ สุวานกุล (2551, หน้า 144-147) พบว่า การมีส่วนร่วมของทุกคนในท้องถิ่น การให้อิสระในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม การพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาการบริหารทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาสภาพแวดล้อมองค์กรสม่ำเสมอ การคำนึงถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนเป็นหลัก และการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ใช้ในการบรรยายของกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย วัดเกษไชโยเหนือสนับสนุนด้านองค์ความรู้ ฐานคิดความเป็นมาเรื่องราวประวัติพื้นที่สำคัญในวัดเกษไชโยเหนือ ประชาชนสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับใช้ในกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อยและสามารถรับประโยชน์ร่วมกันโดยประชาชน ผู้ปกครองนักเรียนสามารถจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ตาลโตนดแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวได้ และส่วนหนึ่งจะทำการบริจาคให้กับทางวัดเกษไชโยเหนือ โดยวัดเกษไชโยเหนือได้นำมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวของวัดด้วยทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัตนา บุญมีธนะ และคณะ (2548, หน้า 162-165) พบว่า บทบาทของนักพัฒนายังช่วยในการจัดตั้งกลุ่มองค์กร และเครือข่ายชุมชน โดยการเชื่อมประสานให้ผู้นำจากหลากหลายพื้นที่ได้มาพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ จนเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะเครือข่ายของกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้

ยังช่วยเสริมด้านวิชาการด้วยการศึกษาดูงานหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อขยายมุมมองและแนวคิดของผู้นำ รวมทั้งช่วยในการประสานทรัพยากรทุนให้เครือข่ายชุมชนเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้เต็มที่ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. บทเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง

3.1 บทเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นลักษณะเฉพาะขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่ง ประการแรก คือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีวิสัยทัศน์ มีนโยบายรองรับ ให้ความรู้ ประสบการณ์ในการพัฒนาและพร้อมที่จะเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีภาคีเครือข่ายสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งความเชื่อมั่นในตัวผู้นำและการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ ในระยะเริ่มต้นของการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรชาวดความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหารเนื่องจาก นายวินัย พักขาว นายกององค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ได้ประกอบอาชีพทำไร่ ดังนั้น ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลใช้รูปแบบการประสานงานจากหน่วยงานภายนอกมาหนุนเสริมเพื่อดึงมวลชน โดยการเชิญนักวิชาการจากศูนย์วิจัยพืชไร่ตำบลตากฟ้า เครือข่ายโรงเรียนชาวนาของจังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มนครสวรรค์ฟอรัม มาร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการรวมกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มในด้านการคัดเลือกพันธุ์ การปรับปรุงดิน การใช้ปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น สอดคล้องกับคำกล่าวของนายวินัย พักขาว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ที่กล่าวว่า “ชาวบ้านเห็นว่าผมเป็นคนไม่มีพื้นฐานด้านการทำไร่มาก่อน มาสอนเขาก็ไม่เกิดความเชื่อ แต่เขาก็ยอมรับเราในฐานะนักคิด วางแผนที่มีวิสัยทัศน์ ผมจึงคิดว่าทำอย่างไรให้พี่น้องเกษตรกรทำไร่จะลดปัญหาการขาดทุนลงได้ เลิก ละใช้ปุ๋ยเคมีจึงดึงเอานักวิชาการผู้รู้มาช่วยสอนเกิดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และได้ผล”

นอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยนำกลุ่มเกษตรกรชาวไร่ของตำบลเขาชายธงร่วมศึกษาดูงานที่ศูนย์วิจัยพืชไร่ ตากฟ้า เกี่ยวกับแปลงทดลอง แปลงผสมพันธุ์ฟอพันธุ์แม่พันธุ์ข้าวโพด วิธีการคัดเลือกพันธุ์ข้าวโพด ซึ่งทำให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ของตำบลเขาชายธงเกิดกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจมากขึ้น และเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำไร่จากการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีลดลง ทำให้เกิดกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนชาวไร่ที่มองเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากกลุ่มมีความพร้อมทั้งด้านแปลงทดลองการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง มีการจัดตั้งกลุ่มปุ๋ย กองทุนปุ๋ยเพื่อจำหน่ายให้กับสมาชิกราคาถูก ส่วนในด้านของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากแกนนำ ผู้นำชุมชนทุกพื้นที่ให้มาร่วมกันดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในระดับตำบลนั้นจะมีความโดดเด่นในเรื่องการบริหารจัดการที่มีความพร้อมใน

การวางสายงานจากกลุ่ม องค์กรชุมชน กลุ่มอาชีพสตรี กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้มีอยู่แล้วในแต่ละชุมชนสามารถเก็บรวบรวมข้อมูล ทราบสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่แล้วรวบรวมข้อมูลมายังศูนย์พัฒนาครอบครัว เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ตำบลเขาชายธงที่กลุ่มผู้นำ แกนนำชุมชน องค์กรต่างๆ ทั้ง 9 หมู่บ้าน ร่วมกันทำงานได้อย่างลงตัว ไม่มีปัญหาข้อขัดแย้งเพราะผู้บริหารโดยนายวินัย พักขาว มีการประสานงานที่ดีและใช้กลวิธีการปฏิบัติงานแบบให้ทุกฝ่ายได้ใช้ความสามารถของตนเองตามโอกาส ดังคำกล่าวของนายสมพงษ์ ช้างหัวหน้า อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ที่กล่าวว่า “นายกวินัย พักขาว เป็นผู้บริหารที่ใช้หลักการประสานงาน โดยเน้นให้ผู้นำ แกนนำในพื้นที่ชุมชน หมู่บ้านต่างๆ ได้มีโอกาสในการทำหน้าที่ในฐานะผู้นำ ไม่ปิดกั้นเวทีผู้นำ เช่นให้ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 เป็นประธานในงานโรงเรียน ต่อมาก็ให้ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 และ 3 เป็นประธานในโอกาสต่อไป”

ซึ่งปัจจุบันทำให้พื้นที่ตำบลเขาชายธงมีความโดดเด่นในด้านของผู้บริหารที่สามารถเชื่อมโยงและประสานงานและพร้อมที่จะเรียนรู้ การปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร การมีเครือข่ายและหน่วยงานสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งอาศัยความเชื่อมั่นในตัวผู้นำและบุคลากร การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมดำเนินการและติดตามผลการดำเนินงาน การพัฒนา ซึ่งการศึกษาของเมธาวิ ฐานกุล (2551, หน้า 144-147) ปัจจัยแห่งความสำเร็จขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ความมีเอกภาพทางการเมืองท้องถิ่น บุคลากรมีความรู้ความสามารถและทักษะ การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาสังคม ทั้งนี้ การสร้างภาวะผู้นำในทุกระดับ การเสริมสร้าง “จิตสำนึกสาธารณะ” ในทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมของทุกคนในท้องถิ่น การให้อิสระในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม การพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา การบริหารทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาสภาพแวดล้อมองค์กรสม่ำเสมอ การคำนึงถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนเป็นหลัก และการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

ส่วนบทเรียนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย มีลักษณะการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายจะเห็นได้จากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยโดยนายณรงค์ พระโพธิ์ มีความสามารถโดดเด่นในด้านการใช้หลักของภารกิจทรัพยากรบุคคลมาใช้ให้ถูกต้องตรงตามความสามารถตามหน้าที่ เช่น นายณรงค์ พระโพธิ์มีการมอบหมายให้นายชัยยันต์ กองอรอด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ทำหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่อประสานกับกลุ่มผู้ใช้น้ำพื้นที่ตำบลเกษไชโยในด้านการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างเป็นทางการเพื่อดำเนินการจัดตั้ง กฎ กติกา หรือข้อบังคับใช้ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จากผลการใช้คนทำงานที่

มีความสามารถ การใช้หลักแบ่งคน แบ่งงานถูกต้องยังผลให้ตำบลเกยไชยมีการโครงการจัดการน้ำ และสามารถรับการอนุมัติงบประมาณเพื่อจัดสร้างสถานีสูบน้ำพลังฟ้าและสามารถโยกเครือข่ายจากกลุ่มโรงเรียนชวนาพื้นที่ หมู่ 7 บ้านเกยไชยได้ในด้านการจัดการน้ำทำนา รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้โรงเรียนชวนาเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านหลักสูตรทำนาอย่างถูกต้องให้กับคนภายในพื้นที่และภายนอกพื้นที่ โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ใช้น้ำที่มีอาชีพทำนาได้เรียนรู้โดยตรงกับศูนย์เรียนรู้โรงเรียนชวนาบ้านเกยไชยได้ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างการเรียนรู้แก่กลุ่มมัคคุเทศก์น้อยของโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือในด้านเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาด้านการทำนาข้าวให้กับเด็กนักเรียน พร้อมทั้งประสานกับกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ตาลโดนดสนับสนุนการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ตาลโดนดการทำตาลสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนโรงเรียนวัดเกยไชยเหนือ สามารถสะท้อนความร่วมมือกับวัดเกยไชยเหนือในด้านการจัดงานเทศกาลกินตาลผนวกรวมกับงานสมโภชองค์พระบรมธาตุเจดีย์วัดเกยไชยเหนือที่มีกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องภูมิปัญญาด้านการทำนา การจัดการทำตาลโดนด และการมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่วัดเกยไชยเหนือให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาเที่ยวงานเทศกาลกินตาลรับทราบ ทั้งหมดเป็นลักษณะเฉพาะและสะท้อนให้เห็นออกมาในยุคสังคมฐานความรู้ กระบวนการทางปัญญาจึงเป็นทางออกสำคัญในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น การผลักดันให้เกิดวิธีคิดใหม่ สู่การทำใหม่ สู่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมทั้งในแง่วิธีคิด วิธีการแก้ปัญหา และการพัฒนาท้องถิ่นที่ต่อเนื่อง ภายใต้เงื่อนไขความสำเร็จในการพัฒนา คือ การที่คนในองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยหรือชุมชนลุกขึ้นมาเอาธุระ การตระหนักปัญหา สร้างชุดความรู้ในการแก้ปัญหา นำสู่การพัฒนาโดยที่การที่ผู้บริหารใช้ความรู้ ประสบการณ์ในงานพัฒนาและพร้อมที่จะเรียนรู้ มีการกำหนดแผน นโยบายแนวทางที่ชัดเจน และบุคลากรรับบทบาทและรับผิดชอบมีการเรียนรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ เข้าใจบทบาทที่ ตลอดจนประชาชนมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำและบุคลากร ดังที่ พิชรินทร์ สิริสุนทร (2550, หน้า 37) กล่าวถึงรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมรากฐานทางปัญญา (Wisdom-based Society) ที่มีชุมชนและประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปของเครือข่ายทางปัญญา บนมิติของการบูรณาการความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการทุนทางสังคมวัฒนธรรม การสื่อสารสาธารณะ และความตระหนักของบุคคล ชุมชน และเครือข่ายถึงความสำคัญของทุนทางปัญญา (Intellectual Capital)

3.2 บทเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 2 แห่งประการที่สองมีความแตกต่างกันเกี่ยวกับความต่อเนื่องของหน่วยงานสนับสนุนทั้งในระดับอำเภอและจังหวัดในด้านต่างๆ กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยธงมีผู้บริหารที่ใช้หลักการประสานงานกับบุคลากรทั้ง

ภายในองค์การบริหารส่วนตำบลและภายนอกได้ดี เช่น เป็นผู้ที่มีหลักการทำงานโดยยึดถือหลักของการมีส่วนร่วม การประสานงานจากทุกส่วนไม่ว่าจะเป็นแกนนำ ผู้นำชุมชน โดยไม่ปิดกั้นการทำงาน ปิดกั้นความคิดของแต่ละฝ่ายเพราะนายกรวินัย พิกขาว มีลักษณะเฉพาะสำคัญ คือ เปิดกว้างทางความคิดเห็นจะเห็นได้จากการส่งเสริมให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของการสืบค้นข้อมูลฐานความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านประเพณีสำคัญ 4 วัด แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างแผนผังความคิดจากล่างสู่ระดับบนไม่เน้นว่าเป็นกลุ่มใดเป็นหลักแต่ต้องมาจากทุกฝ่าย ทุกกลุ่ม ทุกเพศและทุกวัย ซึ่งการให้โอกาสประชาชนร่วมในการปกครองท้องถิ่นสะท้อนออกมาในเรื่องของงานประเพณี 4 วัด ที่มีประชาชนในทุกหมู่บ้านร่วมกันจัดงาน และสามารถพัฒนาจากแนวคิดของการมีส่วนร่วมเป็นแนวกิจกรรมต่อยอดมากขึ้น จะเห็นได้จากการมีกองทุนสวัสดิการสำหรับศูนย์พัฒนาครอบครัวเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมสาธารณะ จึงเป็นข้อสรุปชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงให้การสนับสนุน ประสานงานจนเกิดความต่อเนื่องจากหน่วยงานสนับสนุนทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด การมีโครงการกิจกรรมที่หลากหลาย การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในด้านความรู้ ทักษะและเครื่องมือการทำงาน การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ผู้นำ แกนนำ และตัวแทนกลุ่มเข้าร่วมประชาคมหรือการประชุมสภาทุกครั้งเป็นจุดเด่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง

ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชยนันท์ มีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่ใช้ความเป็นผู้นำที่มีการยอมรับในระดับอำเภอ จังหวัดในการประสานเครือข่ายและหน่วยงาน และใช้การร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในด้านความรู้ ทักษะและเครื่องมือการทำงานที่ต่อเนื่องจากหน่วยงานระดับอำเภอและให้บทบาทต่อผู้นำในการตัดสินใจ ลักษณะเฉพาะของผู้บริหารโดยนายภณรงค์ พระโพธิ์ คือ เป็นผู้ที่มีความสามารถในด้านการใช้คนให้ตรงกับหน้าที่ตรงกับความสามารถ เช่น การกำหนดให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชยนันท์ คือ นายชัยยันต์ กองอรุณ ทำหน้าที่ในการดูแลจัดการเรื่องการจัดงานเทศกาลกินตาล การจัดการน้ำ กลุ่มมัคคุเทศก์น้อย จนประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ตำบลเกษไชยนันท์ ลักษณะของผู้บริหารที่ไม่เน้นการทำงานโดยยึดตนเองเป็นสำคัญแต่จะเน้นการบริหารกระจายความสามารถของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลรวมถึงเปิดโอกาสให้กลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชนทั้ง 17 หมู่บ้าน เสนอข้อคิดเห็น แนวทางการวางแผนด้านอื่นๆ ด้วย จะเห็นได้จากการที่มีประชาชนทั้งตำบล ทุกหมู่บ้าน ทุกชุมชนร่วมในงานเทศกาลกินตาลส่วนหนึ่งมีทั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มาจากแต่ละพื้นที่หมู่บ้านร่วมเป็นคณะกรรมการจัดงาน และมีกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพตลาดโตนด และกลุ่มอาชีพอื่นๆ ร่วมด้วย ที่สำคัญใช้หลักของการบริหารจัดการโดยเน้น

ชุมชน วัด โรงเรียนร่วมกัน เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยเล็งเห็นความสำคัญของประชาชนที่มีอาชีพด้านการทำตาลโตนด โดยอาศัยรูปแบบการจัดงานส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าในรูปแบบเทศกาลกินตาล โดยมีโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือร่วมด้วยซึ่งกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยคณะนักเรียนได้ใช้ความสามารถในการสืบสานประเพณีโดยมีกิจกรรมแสดงร่วมงานและวัดเกยไชยเหนือเองมีการร่วมประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยในการผนวกรวมงานเทศกาลกินตาลกับงานสมโภชองค์พระบรมธาตุเจดีย์ร่วมกัน ยังผลให้การใช้หลักการใช้คนให้ตรงกับงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยประสบผลสำเร็จ ซึ่งการศึกษาของโกวิทย์ พวงงาม และคณะ (2550) ในโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ ในส่วนของการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรท้องถิ่น ในประเด็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างแนวตั้ง มีลักษณะคล้ายกับระบบราชการไม่ต่างกันเองกับประชาชน และมีข้อจำกัดในการที่จะเปิดโอกาสหรือช่องทางให้กลุ่ม เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเข้ามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง ซึ่งจุดอ่อนไม่เข้าใจอำนาจหน้าที่บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและของตนเองในเรื่องการมีส่วนร่วม อีกทั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางส่วนขาดวิสัยทัศน์และมีลักษณะเป็นอำนาจนิยมทำให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมก็เป็นเพียงพิธีกรรมตามระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย 2) ข้อเสนอแนะด้านปฏิบัติ และ 3) ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยในอนาคต

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1.1 ผลการศึกษากลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการดำเนินกิจกรรม/โครงการพัฒนา พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลยังมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายในกิจกรรม/โครงการพัฒนาที่ไม่ตรงกัน ทำให้การพัฒนาในกิจกรรมดังกล่าวขาดทิศทาง จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1.1 รัฐควรสนับสนุนนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นการสร้างกลไกการพัฒนาท้องถิ่นในส่วนของวางแผน การติดตามและตรวจสอบแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่มและเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม และส่งเสริมเด็กและ

เยาวชนให้เกิดความรู้ความตระหนักเข้าร่วมกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาศักยภาพเด็กให้เกิดจิตอาสาและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

1.1.2 รัฐควรส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทำงานในแบบมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น และเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพและกิจกรรมภายในท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนเป็นหลัก

2. ข้อเสนอแนะด้านปฏิบัติ

2.1 ผลการวิจัย พบว่า กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในกิจกรรม/โครงการพัฒนาต่างๆ จำเป็นต้องประสาน จัดระบบให้เกิดการรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย กระบวนการ วิธีการของกิจกรรม/โครงการพัฒนาเพื่อประโยชน์กับองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่ม และองค์กรต่างๆ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1.1 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดเป็นนโยบาย บรรจู่ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลรองรับกิจกรรม/โครงการพัฒนาดังกล่าว เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจ สร้างความเชื่อมั่น และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.1.2 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรจัดหลักสูตรอบรมกลไกการพัฒนาท้องถิ่นให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.3 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความสำคัญกับกิจกรรม/โครงการพัฒนา เพื่อวางรากฐานในการมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่ม และเครือข่าย โดยจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยน ระดมความคิด เพื่อเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

2.1.4 ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ควรจะต้องดำเนินการประสานความร่วมมือกันในลักษณะภาคร่วมในกิจกรรม/โครงการพัฒนา เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือ และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เกิดประสิทธิภาพ

2.2 ผลการวิจัย พบว่า เงื่อนไข/ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งปัจจัยภายในการบริหารองค์กรที่เน้นการสั่งการ การพัฒนากิจกรรมขาดความต่อเนื่อง และบุคลากรขาดการพัฒนาความรู้ ทักษะในการหนุนเสริมกิจกรรม ส่วนบทบาทหน่วยงานภายนอกมักจะเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนมากกว่าที่จะดำเนินการเอง ประกอบกับนโยบายภาครัฐที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์เป็นข้อติดขัดในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.2.1 ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรบูรณาการทรัพยากร คน งาน และงบประมาณโดยทดลองดำเนินการกิจกรรม/โครงการพัฒนาที่มีความพร้อมและเห็นผลได้ชัดเจน

ก่อน โดยจัดให้มีบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และแกนนำ ในรูปของ คณะทำงานฯ มีแผนงานในการพัฒนาที่ต่อเนื่องและชัดเจนเพื่อสัมผัสมิได้

2.2.2 หน่วยงานรัฐควรมีการบูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อลดช่องว่าง และความซ้ำซ้อนในกิจกรรม/โครงการพัฒนาทั้งเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น และทดลองคัดเลือกกิจกรรม/โครงการพัฒนาเพื่อนำร่อง โดยมีการบูรณาการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาร่วมกัน

3. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยในอนาคต

ประเด็นข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ได้มุ่งเสนอแนะให้ผู้สนใจ ได้นำไปวิจัยต่อยอดจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่

3.1 จากการศึกษา พบว่า รูปแบบการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังนั้นควรทำการวิจัยกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างหลากหลายรูปแบบ

3.2 จากการศึกษา พบว่า ท้องถิ่นมีกลไกการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพแต่ยังไม่สามารถหารูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่ ดังนั้นควรทำการวิจัยรูปแบบกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นเลิศ (Best Practice) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 จากการศึกษา กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการและการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 3 ระดับ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ประสบผลสำเร็จ